

Asia: VN/34874/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuntalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntien varautumisen yleistä ohjausta ja seuranta koskevasta muutosehdotuksesta (10 §)

Invalidiliitto kannattaa ehdotettua kuntalain 10 §:n muutosta, jolla valtiovarainministeriölle säädetään nimenomainen tehtävä kuntien toiminnan ja talouden varautumisen yleisestä ohjauksesta ja seurannasta. Muutos selkeyttää vallitsevaa tilannetta, jossa kuntien varautumisen yleisestä ohjauksesta ei nykyisin kokonaisuutena vastaa mikään ministeriö.

Kannatamme ehdotusta siitä, että ohjaus toteutetaan yleisenä informaatio-ohjauksena, ilman kunnille asetettavia oikeudellisesti sitovia määräyksiä tai uusia tiedonanto- ja raportointivelvoitteita. Seurannan tulee perustua kevyisiin ja vapaaehtoiisiin menettelyihin siten kuin esitysluonnoksessa todetaan.

Lisäksi Invalidiliitto korostaa, että ministeriön ohjeistuksen ja seurannan sisällöissä tulee johdonmukaisesti huomioida yhdenvertaisuus, esteettömyys ja saavutettavuus. Varautumisen on turvattava myös vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten tosiasialliset mahdollisuudet saada tietoa, käyttää palveluja ja toimia häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Ohjauksen valmistelussa ja seurannan kehittämisessä on tarkoituksenmukaista hyödyntää yhteistyötä kuntien vaikuttamistoimielinten kuten vammaisneuvostojen, sekä vammaisjärjestöjen kanssa.

Näkemyksenne vaikuttamistoimielinten aloiteoikeutta ja vanhusneuvoston nimeämistä koskevista muutosehdotuksista (26-28 §)

Invalidiliitto kannattaa lakimuutosta, jonka myötä vammaisneuvostoille säädettäisiin oikeus tehdä kuntalain 23 §:n mukaisia aloitteita. Aloiteoikeuden kirjaaminen lakiin selkeyttää ja vahvistaa vammaisneuvostojen asemaa lakisääteisinä vaikuttamistoimieliminä ja parantaa vammaisten henkilöiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kunnallisessa päätöksenteossa. Lisäksi Suomea sitova YK:n vammaissopimus velvoittaa, että vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt osallistetaan tiiviisti kaikkeen heitä koskevaan päätöksentekoon. Aloiteoikeuden vahvistaminen tukee lainsäädännön ja YK:n vammaissopimuksen velvoitteiden toteutumista.

Pelkkä aloiteoikeuden kirjaaminen lakiin ei yksin riitä turvaamaan tosiasiallisia vaikuttamismahdollisuuksia. Ratkaisevaa on se, miten aloiteoikeus toteutuu lain käytännön toimeenpanossa. Vammaisneuvostojen tekemät aloitteet tulee käsitellä toimivaltaisessa toimielimessä ja niihin on annettava kirjallinen sekä perusteltu vastaus kohtuullisessa ajassa. Muutoin aloiteoikeus voi jäädä vain muodolliseksi kirjaukseksi eikä vahvista tosiasiallisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Esitysluonnoksen mukaan kuntalaki mahdollistaa, että kunnan hallintosääntöön voidaan ottaa nuorisovaltuuston aloiteoikeutta koskevia määräyksiä. Nuorisovaltuustolle voidaan antaa esimerkiksi suora aloiteoikeus kunnanvaltuustoon. Näin on käytännössä toimittu monissa kunnissa. Suoraa aloiteoikeutta on nuorisovaltuustojen osalta perusteltu sillä, että alle 18-vuotiailla ei ole äänioikeutta eikä vaalikelpoisuutta kuntavaaleissa. He eivät siten voi muiden vaikuttamistoimielinten jäsenten tavoin vaikuttaa päätöksentekoon valtuuston kautta.

Invalidiliiton näkemyksen mukaan suoran aloiteoikeuden myöntäminen myös vammaisneuvostoille olisi perusteltua. Muuten vammaisten ihmisten poliittiset oikeudet ja osallistumismahdollisuudet eivät toteudu täysimääräisesti YK:n vammaissopimuksen edellyttämällä tavalla. Vaikka monilla täysi-ikäisillä vammaisilla henkilöillä on muodollinen äänioikeus ja mahdollisuus asettua ehdolle, käytännössä osallistumista rajoittavat monet rakenteelliset esteet, kuten esteelliset äänestys- ja vaalikampanjointipaikat sekä puutteelliset kuljetuspalvelut niin äänestyspaikoille kuin vaalikampanjointiinkin.

Tilanteeseen ei tullut Invalidiliiton vaatimaa parannusta parlamentaarisen työryhmän työskentelyssä (Parlamentaarinen työryhmä käsittelemään eräitä hallitusohjelmassa kirjattuja äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä käytäntöjä -loppuraportti), joka ei ehdottanut lainsäädäntöä äänestyspaikkojen ja valtuustosalien esteettömyyden varmistamiseksi hallitusohjelmakirjauksesta huolimatta. Työryhmä ei myöskään ehdottanut erillisiä kuljetuspalvelumatkoja äänestämiseen tai vaalikampanjointiin.

Lopuksi Invalidiliitto korostaa, että vammaisten henkilöiden todellisia osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia tulee vahvistaa myös muilla keinoin, kuten osallistamalla vammaisneuvostot riittävän ajoissa kaikkeen kunnalliseen päätöksentekoon sekä antamalla vammaisneuvoston edustajalle puhe- ja läsnäolo-oikeus valtuuston ja lautakuntien kokouksiin.

Näkemyksenne konserniohjetta koskevasta muutosehdotuksesta (47 §)

-

Näkemyksenne kirjanpitoa ja toimintakertomusta koskevista muutosehdotuksista (112 ja 115 §)

-

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että sääntelyn täsmentäminen voisi lisätä tietoisuutta vaikuttamistoimielinten aloiteoikeudesta ja siten jossain määrin lisätä kunnissa tehtävien aloitteiden määrää. Invalidiliiton mielestä lakiluonnoksessa arvioidaan aivan oikein, ettei hallinnollinen taakka kunnille tästä lisäännä, koska jo nykyisenkin lain puitteissa vaikuttamistoimielimillä on ollut mahdollisuus tehdä aloitteita, mutta nyt tämä aloiteoikeus kirjataan selventävästi lakiin.

Lakiluonnoksen vammaisia koskevassa vaikutusarvioinnissa arvioidaan lakiin kirjattavan vaikuttamistoimielinten aloiteoikeuden edistävän mm. vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kunnan asioihin. Vaikuttamistoimielinten tekemät aloitteet voisivat puolestaan johtaa kunnassa toimenpiteisiin, jotka parantaisivat laajemminkin siellä asuvan ikääntyneen väestön ja vammaisten henkilöiden asemaa ja hyvinvointia. Invalidiliitto katsoo lakiin kirjattavan vaikuttamistoimielinten aloiteoikeuden lisäävän myös vammaisten henkilöiden osallistumismahdollisuuksia.

Muut huomionne esitysluonnoksesta

Lakiluonnoksen perusteluissa vain todetaan, että ”laissa on tarpeen täsmentää vammaisneuvoston aloiteoikeutta vastaavalla tavalla kuin nuorisovaltuuston ja vanhusneuvoston aloiteoikeutta”. Nuorisovaltuuston kohdalla perusteluiden määrä on runsain PM Orpon hallitusohjelmasta johtuen ja vanhusneuvoston kohdalla on perusteluissa eritelty terminologisia käsitteitä vanhuudesta ja ikääntymisestä. Vammaisneuvostoa koskevat lakiluonnoksen perustelut ovat hyvin suppeita ja vammaiserityisyys näyttää puuttuvan.

Suomen perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus on lailla ratifioitu osaksi oikeusjärjestystämme 10.6.2016. Lakiluonnoksessa ei kuitenkaan viitata tähän YK:n vammaisyleissopimukseen. Yleissopimuksen artiklan 4.3 mukaan ”laadittaessa ja toimeenpantaessa lainsäädäntöä ja politiikkoja, joilla tätä yleissopimusta pannaan täytäntöön, sekä muissa vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta.” Invalidiliitto katsoo, että lakiluonnosta tulee täydentää erikseen perusteluiden ja ennen kaikkea vammaisvaikutusten arvioinnin (VAVA) osalta lisäämällä YK:n vammaisyleissopimuksen toimeenpanoon liittyvää arviointia.

Helsinki 20.3.2026

Invalidiliitto ry

Janne Juvakka

Laura Andersson

toimitusjohtaja

johtaja, yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Gustafsson Henrik

Invalidiliitto ry - Yhteiskunnallinen vaikuttaminen